

Ernst Waterbolk & Willemijn Wilms Floet

Studentenontwerptentoonstelling '84

Onlangs is aan de afdeling Bouwkunde van de TH-Delft voor het eerst een overzichtstentoonstelling van studentenontwerpen gehouden. Er waren zestig plannen te zien, van eerstejaars-tot en met afgestudeerd. Vijftien plannen zouden door een jury uitgekozen worden. Deze zouden nader beschouwd worden en zo een beeld van de heersende ontwerpvoorvattingen moeten geven.

De grootte en veelzijdigheid van de afdeling maken het moeilijk een volledig en duidelijk beeld van de heersende ontwerpvoorvattingen te geven. Er wordt wat betreft probleemstellingen op verschillende manieren gedacht en er worden evenzo vele verschillende plannen gemaakt. In het verleden heeft men speciale docenten aan willen stellen om een kader te verschaffen ten einde inzicht en overzicht te ontwikkelen met betrekking tot de diverse ontwerpvoorvattingen op de afdeling. Helaas is dat nooit goed gelukt. Sterke persoonlijkheden die in het verleden hebben geholpen het kader te definiëren zijn verdwenen of functioneren slechts in kleine kring.

Het probleem speelt op dit moment des te sterker, omdat de school als geheel zich in een moeilijke periode bevindt. Door de opgelegde inkrimping verarmt en versplintert het onderwijs, de verschillende vakgebieden worden uit elkaar getrokken in de strijd om arbeidsplaatsen.

De studieduurverkortung betekent voor studenten een extra moeilijkheid om uit de vele opvattingen een gerichte eigen visie over het vak te ontwikkelen. Daarom kwam het initiatief van studentenzijde voor de tentoonstelling op een goed moment. De overzichtstentoonstelling zou het mogelijk kunnen maken dat studenten hun eigen positie verduidelijken en die plaatsen binnen die van de school als geheel. Wellicht kan een beeld van opvattingen ontstaan dat ook zijn vruchten buiten school afwerpt.

Het beeld dat deze eerste tentoonstelling heeft opgeleverd is ons inziens matig representatief en oppervlakkig. Dit zullen wij in een verslag van de gebeurtenissen laten zien. Vervolgens zullen wij een aantal voorstellen doen voor een tweede tentoonstelling aan de hand van een nadere beschouwing van diens positie en functie.

Verslag

Op de openingsdag van de tentoonstelling vond het spektakel rond de keuze van de vijftien plannen door een (deskundige) jury plaats.

Elk plan was gepresenteerd door tekeningen, maquettes en een A4-tje waarop de ontwerpers hun ideeën toelichtten. Iedereen kon werk inzenden, maar er was naar gestreefd van ieder atelier één project tentoon te stellen. Desondanks was niet ieder atelier vertegenwoordigd bij de tachtig ingezonden plannen.

De jury - Hans van Dijk, Herman Hertzberger, Otocar Macel, Petrus Schmidt en Daan Vitner - had de opdracht gekregen om vanuit hun eigen beroepskader de vijftien meest interessante en representatieve plannen op hun ontwerpideeën en opvattingen te selecteren. Deze beroepskaders waren: de architectuurkritiek, de architectenpraktijk, de architectuurgeschiedenis en het architectuuronderwijs in Delft en Eindhoven. Voorafgaand aan de planbespreking was slechts twee minuten tijd beschikbaar om elk plan te bestuderen. Een wel zeer drukke dag

Eerste tentoonstelling studentenprojecten en -oefeningen '83-'84. Presentatie plannen, diashows, video, films, discussies.

Een druk bezochte tentoonstellingszaal. Herman Hertzberger aan het woord.

voor de jury. Voor een beoordeling in eerste instantie werden twintig plannen uitgekozen. Tijdens de rondgang door de tentoonstelling die door een grote - voornamelijk uit studenten bestaande - groep mensen gevolgd werd, werden al ras de stokpaardjes van stal gehaald. Herman Hertzberger beschouwde de w.c.'s in de plannen en prees daarbij de naïviteit van de ontwerpers die men zo schijnt te missen in de ouderejaarsplannen.

Schmidt vertelde onder andere dat hij op zoek was naar ecologische principes en zonnecollectoren, maar strandde daarbij helaas op een gigantische, ordinaire glaskap. Hans van Dijk leek op zoek te zijn naar extreme allesvernieuwende concepten maar degene die hij tenslotte vond gaf niet veel hoop voor de toekomst. Hij beperkte zich verder tot wat aanvullende opmerkingen. De rol van Vitner en Macel bleef tot het einde onduidelijk door hun geringe bijdragen in de discussie.

Vooralsnog verliep de bespreking van de eerstejaarsplannen voorspoedig. Men ging vrij nauwkeurig op de plannen in: intenties, ideeën, gebruik van middelen en resultaten werden besproken.

Het gebrek aan een afgebakende visie bij studenten was duidelijk aan de ontwerpen af te lezen. Hans van Dijk wees op het wijd verbreide eclecticisme in de plannen waaruit vele invloeden spraken. Herman Hertzberger legde de nadruk op de waarde die aan consistentie en begrip van middelen moet worden gehecht. In het verloop van de discussie kostte het steeds meer moeite om geconcentreerd en overzichtelijk op de plannen in te gaan. De ouderejaarsplannen werden nauwelijks besproken waarbij men bovendien veelal niet verder kwam dan een beschouwing van de gebruikte vormen, terwijl men er bij de eerstejaarsontwerpen juist voor schuwde hierover discussie te voeren. De ouderejaarsplannen bleken zich door de complexiteit van de uitwerking in dit kader moeilijk voor een diepgaande beschouwing te lenen.

Keuze 15 plannen

Aan het slot van de beoordelingssessie waren elf plannen ten tonele gevoerd om met het publiek bediscussieerd te worden. Over zes

plannen bestond reeds overeenstemming. De discussie ging echter nauwelijks meer over de plannen, maar over de beoordelingscriteria en de representativiteit van de keuze. Er bestond verwarring tussen het publiek en de jury over wat onder representatief voor de school verstaan moest worden. Het publiek verlangde een overzicht van heersende en mogelijk vernieuwende ideeën. De jury verontschuldigde zich door zich te beroepen op de korte voorbereidingstijd en de onduidelijk geformuleerde opdracht. De jury verwees ook naar het grote invloedenveld binnen de plannen waardoor het moeilijk was hier greep op te krijgen. De toelichtingen bij de ontwerpen functioneerden daarbij ook niet in de discussie. De jury kende de achtergronden van de plannen niet en had dan ook duidelijk moeite om preciese probleemstellingen en ontwerpoppvattingen te benoemen. De jury koos de vijftien plannen intuïtief op persoonlijke voorkeuren.

Op het eerste gezicht vallen een aantal zaken aan de vijftien gekozen plannen op. Het zijn ontwerpen voor kleinere en wat grotere utiliteitsgebouwen en kleine series luxueuze woningen. De plannen zijn op meerdere niveaus doorgewerkt, zorgvuldig getekend en gepresenteerd.

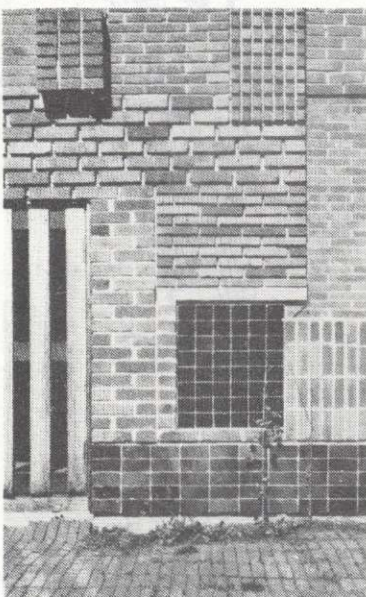
Er zijn een aantal terugkerende thema's in te herkennen. Programma's worden vertaald in uitgewerkte, bruikbare plekken, die in beweging opeenvolgend ervaren kunnen worden. De plekken manifesteren zich òf als accenten, òf nestelen zich zelfs kolkend in neutrale, witte ruimten. De voorzichtige accenten keren terug in de vorm van gekleurde puien, afgeronde hoeken, hekjes en vides. Zowel fragmenten uit de ontwerptaal van de modernen als uit die van de forumbeweging zijn in de verschillende ontwerpen terug te vinden. Toch spreken er weinig specifieke ontwerpoppvattingen uit de plannen. Het zijn genuanceerde produkten waaruit de overwegingen (zeker in kort tijdsbestek) moeilijk afleesbaar zijn. De jury beperkte zich in haar oordeel dan ook tot meer algemene opmerkingen over de doelmatigheid van gebruikte vormen en het begrip van middelen dat uit het materiaal sprak.

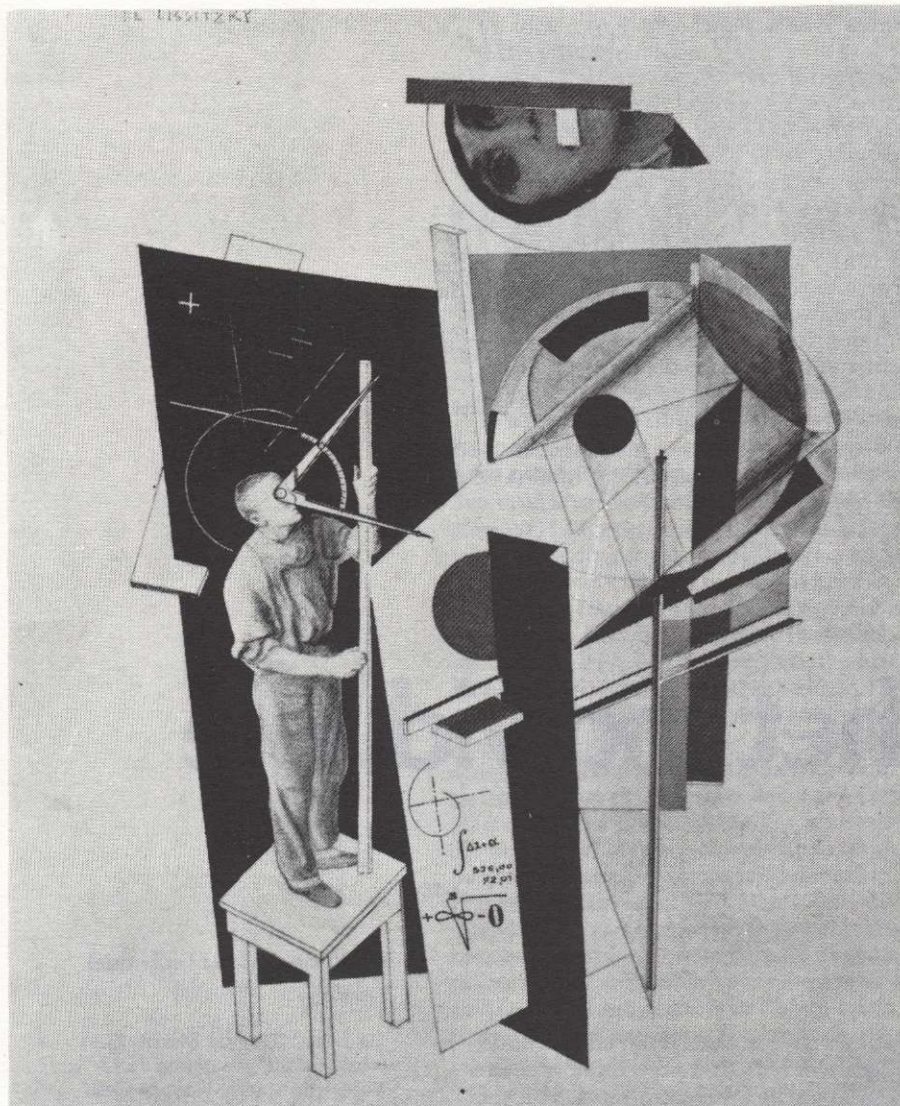
Beschouwing

De ontwerpen die op de tentoonstelling te zien waren kunnen niet als representatief voor de gehele afdeling beschouwd worden. De probleemstellingen die uit de plannen spraken waren vooral van architectonische aard. Plannen waarvan de probleemstellingen betrekking hebben op stedenbouw, volkshuisvesting, milieu, restauratie en techniek ontbraken. Het is de vraag of zulke plannen zich voor een dergelijk evenement lenen, omdat deze probleemstellingen vaak complex en moeilijk toegankelijk zijn. Afbakening in de planbespreking levert in ieder geval een niveau waarop ontwerpen en oppvattingen vergeleken kunnen worden op. Afbakening is ook bepalend voor de bespreking.

Het was opvallend dat de wel aanwezige sociale woningbouw-ontwerpen amper in de bespreking aan bod kwamen; slechts één van de vijftien uitgekozen plannen behoorde tot die categorie. De problematiek van de sociale woningbouw bleek ongreepbaar voor de jury, ondanks de naam van de afdeling op dit gebied. Dat is betreurenswaardig. Stadsvernieuwing, energiebewust bouwen, zelfwerkzaamheid,

Eclectische architectuur van Alvar Aalto, 1953.

El Lissitzky, Tatlin aan het werk, 1920.

resultaten werden geordend in twee boekjes en kunnen verder gebruikt worden. Het interessante van deze prijsvraag is, dat juist onze afdeling een belangrijke rol speelde in de ontwikkeling van ideeën rond dit thema. De grote hoeveelheid inzendingen van mensen van de afdeling toont dit aan. Aan de school ontwikkelde ideeën kunnen zo hun weg naar de praktijk vinden.

Voorstellen

De tentoonstelling heeft in ieder geval laten zien, dat er onder studenten van de afdeling behoefte bestaat aan een verduidelijking van opvattingen. Op dit moment ontbreken de kaders waarbinnen opvattingen geplaatst en op lange termijn, ontwikkeld kunnen worden. De tentoonstelling kan als terugkerende gebeurtenis bijdragen aan het op langere duur ontwikkelen van opvattingen binnen de afdeling. Een duidelijk beeld van opvattingen bevordert ook de verhouding met de buitenwereld.

We doen hiertoe de volgende voorstellen:

1. Aan de tentoonstelling worden ieder jaar thema's gekoppeld, waardoor het werk bespreekbaar wordt.
2. De voorbereidingen worden gericht op de thema's. Selectie, juring, lezingen en nabeschouwing worden rondom de thema's georganiseerd.
3. De ateliers dienen in vroeg stadium ingeschakeld te worden. Schrifteijke ontwerp-toelichtingen kunnen in het projectonderwijs ingevoerd worden.
4. De organisatie dient volledig in studentenhanden te blijven.
5. De afdeling dient de continuïteit van de tentoonstelling te verzekeren door middelen ter beschikking te stellen.